

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto

Erityisasiantuntija Ville Hiltunen

Lausunto

2.9.2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

**Valtioneuvoston kirjelmä U 55/2022 vp eduskunnalle
ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi
julkista osallistumista harjoittavien henkilöiden suojelemisesta
ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta ("strategiset
häirintätarkoituksessa nostetut kanteet")**

Komission ehdotus

Euroopan komissio antoi 27.4.2022 ehdotuksen (COM(2022) 177 final) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi julkista osallistumista harjoittavien henkilöiden suojelemisesta ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta ("strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet", SLAPP-direktiivi). Strategisista häirintätarkoituksessa nostetuista kanteista käytetään lyhennettä SLAPP (Strategic Lawsuit Against Public Participation).

Samalla komissio antoi suosituksen (C(2022) 2428 final) julkista osallistumista harjoittavien toimittajien ja ihmisoikeuksien puolustajien suojelemiseksi ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta (SLAPP-suositus).

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Direktiiviehdotuksen tavoitteena on päästä yhteisymmärrykseen siitä, mitä SLAPP-kanteella tarkoitetaan, estää ilmiön laajeneminen EU:ssa ja suojella SLAPP-kanteiden kohteita.

Direktiivillä annettaisiin vähimmäissäännökset strategisia häirintätarkoituksessa nostettuja siviilikanteita vastaan. Direktiivillä pyritään tarjoamaan tuomioistuimille tehokkaat keinot käsitellä rajatylittäviä vaikutuksia omaavia SLAPP-kanteita ja kanteiden kohteille keinoja puolustaa itseään. Ehdotettuja menettelytakeita sovellettaisiin tapauksissa, joilla on rajatylittäviä vaikutuksia.

Ehdotuksen keskeinen sisältö

Direktiivillä suojattaisiin julkista osallistumista harjoittavia henkilöitä, erityisesti toimittajia ja ihmisoikeusaktivisteja, ilmeisen perusteettomilta ja aiheettomilta kanteilta.

Ehdotettua sääntelyä sovellettaisiin siviili- ja kauppaoikeudellisiin asioihin, joilla olisi rajatylittäviä vaikutuksia. Asioilla katsottaisiin olevan rajatylittäviä vaikutuksia, jos molempien asianosaisten kotipaikka ei olisi siinä jäsenvaltiossa, jossa kanne olisi nostettu. Asianosaisten kotipaikasta riippumatta asialla olisi rajatylittäviä vaikutuksia myös silloin, jos julkisella osallistumisella yleistä etua koskevaan asiaan olisi merkitystä useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa, tai jos kantaja olisi nostanut rinnakkaiskanteen toisessa jäsenvaltiossa.

Tuomioistuimen tulisi voida päättää häirintätarkoituksessa nostetun kanteen hylkäämisestä kokonaan tai osittain ilmeisen perusteettomana. Hylkäämistä koskeva vaatimus tulisi käsitellä nopeutetussa menettelyssä ja sitä koskevaan päätökseen tulisi voida hakea muutosta.

Häirintätarkoituksessa nostetuksi kanteeksi viittaavissa olosuhteissa tuomioistuimen tulisi voida määrätä kantaja asettamaan vakuus oikeudenkäyntikulujen tai vahinkojen varalta. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tuomioistuin voi velvoittaa kantajan korvaamaan vastaajan oikeuden-

käyntikulut ja että vastaaja voi vaatia ja saada korvauksen häirintätarkoituksessa nostetusta kanteesta aiheutuneista vahingoista. Tuomioistuimen tulisi myös voida määrätä seuraamuksia eli ns. varoittavia rangaistuksia ilmeisen perusteettoman kanteen nostaneelle.

Lisäksi jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että tuomioistuin voi sallia julkista osallistumista harjoittavien henkilöiden oikeuksia suojelevien kansalaisjärjestöjen osallistumisen oikeudenkäyntiin joko vastaajan tukemiseksi tai tietojen antamiseksi.

Direktiivissä säädettäisiin myös siitä, että kolmannessa valtiossa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta tulisi kieltäytyä, jos kannetta olisi pidetty ilmeisen perusteettomana sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa tunnistamista tai täytäntöönpanoa haetaan.

Vaikutukset Suomelle

Direktiivillä voisi olla mahdollista ehkäistä SLAPP-ilmiön rantautumista Suomeen ja tarjota tuomioistuimille lisäkeinoja estää oikeuden väärinkäyttöä. Direktiivillä ei ole arvioitu olevan merkittäviä kustannusvaikutuksia.

Direktiivissä ehdotettu rajatylittävien vaikutusten määrittely on hyvin laaja. Käytännössä rajatylittävien vaikutusten laaja merkitys voisi tuoda direktiivin soveltamisalan piiriin puhtaasti kansallisia asioita. Mahdollista on, että ehdotetun soveltamisalan laajuuden vuoksi direktiivin edellyttämät muutokset tehtäisiin yleisiin kansallisiin prosessisäännöksiin.

Direktiiviehdotus saattaisi edellyttää muutoksia oikeudenkäymiskaaren 5 lukuun, jossa säädetään riita-asian vireillepanosta ja valmistelusta, ja 7 lukuun, jossa säädetään turvaamistoimista. Nykyisten säännösten perusteella käräjäoikeus voi hylätä selvästi perusteettoman kanteen valmistelua jatkamatta tuomiolla. Sen sijaan oikeudenkäymiskaari ei tunne kantajalle asetettavaa vakuutta käsittelyn jatkamiseksi.

Mahdollisesti muutostarpeita kohdistuisi myös oikeudenkäyntikuluja, oikeudenkäyntiin osallistumista ja muutoksenhakua koskeviin säännöksiin.

Direktiivissä ehdotetaan säännöksiä ns. varoittavista seuraamuksista. Kotimaisessa lainsäädännössä ei ole säännöksiä kanteiden sanktioimisesta ns. varoittavilla seuraamuksilla.

Sääntelyä sovellettaisiin myös rikosoikeudenkäynnissä esitettäviin yksityisoikeudellisiin vaatimuksiin. Siten mahdollista on, että myös rikosprosessia koskeviin säännöksiin kohdistuisi muutostarpeita.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä direktiivin tavoitteita torjua SLAPP-ilmiön laajenemista, yhtenäistää käsitystä SLAPP-kanteista ja antaa tuomioistuimille ja mahdollisille kohteille välineitä SLAPP-kanteita vastaan. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että suojelun kohteena olevien ryhmä olisi laaja.

Valtioneuvosto suhtautuu kielteisesti siviiliprosessisäännösten yhtenäistämiseen. Direktiivin säännösten tulisi olla mahdollisimman yhteensopivia kansallisen prosessilainsäädännön kanssa, eivätkä ne saisi heikentää kansallisen järjestelmän toimivuutta. Jäsenvaltioiden tulisi voida huolehtia direktiivin tavoitteiden toteutumisesta kansalliseen sääntelyyn soveltuvien mekanismein, jolloin direktiivin menettelysäännösten tulisi olla mahdollisimman joustavia ja kansalliset erityispiirteet huomioivia.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä jokaisen oikeutta tehokkaihin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen. Tämän vuoksi valtioneuvosto suhtautuu kielteisesti ehdotukseen ns. varoittavista seuraamuksista. Neuvotteluissa olisi myös kiinnitettävä huomiota siihen, etteivät vahingonkorvausta koskevat aineelliset säännökset ole ristiriidassa kansallisen vahingonkorvauslainsäädännön kanssa, jos ylipäättään osoittautuu tarpeelliseksi sisällyttää direktiiviin vahingonkorvaussäännöksiä. Lisäksi neuvotte-lujen kuluessa on pyrittävä yleisesti saamaan selvennystä direktiivin sanamuotoihin.